

התנהלות במסגרת חברתית משותפת (לפני עיור) - דפי מקורות

מקור 1 - ויקרא יט, יד: "לא תקלל חרש ולפני עיור לא תתן מכשול וְגֵרָאתָ מֵאֲלֶהֶיךָ אֲנִי ה'"

מקור 2 - רש"י ויקרא יט, יד: ולפני עור לא תתן מכשול. "לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר: מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו".

מקור 3 - הרמח"ל מסילת ישרים פרק יא - (בפרטי מדת הנקיות)

כלל את איסור 'לפני עיור' במידת הנקיות, ועומד על היסוד הנפשי שבו, מסכם את התפיסה של איסור זה:

"אך זאת היא חובת האדם הישר, כאשר יבוא איש להתייעץ בו, ייעצהו העצה שהיה הוא נוטל לעצמו ממש, מבלי שישקיף בה אלא לטובתו של המתייעץ, לא לשום תכלית אחר, קרוב או רחוק שיהיה. ואם יארע שיראה הוא היזק לעצמו בעצה ההיא, אם יכול להוכיח אותה על פניו של המתייעץ, יוכיחהו. ואם לאו, יסתלק מן הדבר ולא ייעצהו. אך על כל פנים, אל ייעצהו עצה שתכליתה דבר זולת טובתו של המתייעץ..."

מקור 4 - עבודה זרה ו' ע"ב:

"והתניא אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח? תלמוד לומר: 'ולפני עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט, יד). והא הכא, דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו וקעבר משום 'לפני עור לא תתן מכשול'? הכא במאי עסקינן, דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני 'לא יושיט', ולא קתני 'לא יתן' שמא מינא".

מקור 5 - רש"י עבודה זרה ו' ע"ב:

לא יושיט אדם כוס של יין לנזיר. שמא יבא לשתותו. **ואבר מן החי לבני נח.** לפי שנאסר להן דכתיב 'אך בשר...' (בראשית ט). **דקיימא בתרי עברי נהרא.** עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד זה, דאי לא יהיב ליה לא מצי שקיל.

מקור 6 - בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף ו ע"א

"כל מה שנאסר לנו משום 'לפני עור לא תתן מכשול' אם הוא רשאי ליקח מאותו דבר בזולתנו מותר לנו למכור לו, שהרי אין המכשול בא בשלנו. מעתה מותר לנו למכור דבר האסור לו אף על פי שהוא לוקחה לאכילה הואיל והוא מוצא לקנות בזולתנו, ומ"מ אסור ליתן לו. ואם הוא מוצא במזומן ובלא קנין אף נתינתו מותרת, וכל שכן אם היה מאותו דבר בידו ואף על פי שמ"מ גורם לו להרבות באיסור אין בזו נתינת מכשול, וכן כל כיוצא בזה. ומ"מ ראוי להמנע מסרך מסייע ידי עוברי עבירה, וכן מ"מ אם אינו מוצא אלא בטורח, אסור להמציא לו בהזמנה".

מקור 7 - שו"ת כתב סופר יורה דעה סימן פג

"... והיינו ביש לו משלו, אבל באין לו, רק שיוכל לקנות ממקום אחר ויש בו טורח לקנות ממקום אחר או שרגיל כבר לקנות אצל זה יקשה לקנות כעת ממקום אחר כנלפע"נד דוודאי בע"נ מחמיר לעצמו. והיכא דיש לחוש לאיבה שקונה מזה תדיר ויש לחוש לאיבה ומצערו לאחרים... דיש להקל, דהרבה הקילו משום איבה..."

מקור 8 - רמ"א יו"ד סימן קנא סעיף א:

"יש אומרים הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו, או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר, ויש מחמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו".

מקור 9 - רמב"ם פירוש המשניות תרומות פ"ו מ"ג:

"הכלל אצלנו אין שליח לדבר עבירה, והעושה את העבירה בעצמו הוא שמענישין אותו בית דין. והמתעהו ומביא אותו לידו מכשול, או שציווהו על העבירה, או שסייעו עליה באיזה סיוע שהוא, אפילו בדיבור מועט, נענש בידי שמים... אבל עובר הוא על מה שאמר ה' ולפני עיוור לא תתן מכשול' אם גרם לעבירה, או שעובר על דבר ה' 'אל תשת ירך עם רשעי' אם סייע לחוטא".

מקור 10 - רמב"ם הלכות חובל פרק ה' הלכה י"ג: "האומר לחברו שֶׁפָּר כליו של פלוני... אע"פ שהעושה הוא החייב לשלם, הרי זה האומר לו שותפו בעוון, ורשע הוא, שהרי הכשיל עיוור וחיזק ידי עוברי עבירה".

מקור 11 - רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ט "המכה בנו גדול מנדין אותו, שהרי הוא עובר על ולפני עיוור לא תתן מכשול".

מקור 12 - שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן מג

"הנה בדבר שיש שרוצים לעשות מקום התפלה בהבאנגאלא באולם גדול וידוע ששבת אחר התפלה תכבה בעלת הבית שהיא בת ישראל שאינה שומרת שבת את העלעקטרי..."

הנה ודאי הוא אסור, שלהדליק אש במקום שידוע שישראל רשע יכבה אסור בלפני עור, דהא אף שתעשה עוד הרבה מלאכות בשבת זו, אבל כבוי זה לא היתה עוברת אם לא היה נדלק, ולכן לא מבעיא כשיש להם מקום אחר להתפלל ששם לא תכבה שאסור, אלא אף אם ליכא מקום שלא תכבה את הנר וא"א להם להתפלל בלא נר מחמת שאין יכולין לומר התפלות בע"פ נמי אסור להדליק, כי אסור לעבור בשביל מ"ע דק"ש ותפלה אפילו איסור קל מדרבנן וכ"ש לפניע שהוא איסור דאורייתא, ויצטרך כל אחד להתפלל בביתו כשצריך לנר אף שיתבטל תפלת הצבור... ואם הוא רק חשש בעלמא שתכבה מותר להדליק דלענין לפניע לא חיישינן לחששות בעלמא דהוא כלפני דלפני...".

מקור 13 - חולין קז ע"ב: "אמר ר' זירא אמר רב: לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש אא"כ יודע בו שנטל ידיו"

מקור 14 - רבינו יונה ברכות מב ע"ב: "יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול, אלא למי שידוע בו שיברך".

מקור 15 - שו"ע או"ח סי' קסט סעיף ב: "לא יתן לאכול אלא למי שידוע בו שיברך"

מקור 16 - שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה: כיבוד באכילה ושתיה למי שידוע שלא יברך.

"... חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה... ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שידוע שנוטל ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתיה, ולא לחשוש כלל לאיסור של 'לפני עור לא תתן מכשול'..."

מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי ישל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן...".

מקור 17 - שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן מז

"... בענין שנותנים מאכל לחילוני לבקש ממנו שיברך, כמבואר בפוסקים אם צריכים להתנות עמו שיעשה הברכה בכסוי ראש, לכתחילה כדאי מאד, אבל אין מעכב מעיקר הדין..."

מקור א - שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן עב

"בדבר אם מותר לעשות מסחר הכנת חתונות שהוא להשכיר האולם ולעשות הסעודה וכדומה שנקרא קייטרינג בלע"ז, באשר שבהרבה חתונות מתנהגים שלא כשורה ברקידות אנשים ונשים שהוא דבר עבירה וכדומה אם יש בזה משום 'לפני עור'... בימים שאסורים לעשות נישואין, שהוא לו הפסד גדול שהשכירות ליום הוא חמישים לירות, שהוא סך ק"נ דולר, אם מותר לו להשכיר ימים אלו לרקידות עבירה לפרוצים מישראל?

הנה אף שלהש"ך ליכא איסור באופן שליכא לאו ד'לפני עור' שהוא ביכולים לשכור במקום אחר, מ"מ ראוי להחמיר כהמג"א.... ואם רוצה להקל כהש"ך אין למחות בו, אף אם ההפסד הוא מהרוח ולא הפסד ממש..."

מקור ב - שו"ת צניץ אליעזר חלק כ סימן כ - בענין שותפות עם מחללי שבת.

"השאלה היתה אודות 16 חברים מ"אליצור" שגמרו קורס להכשרה ימית מציעים להצטרף לקואופרטיב ימי של ההסתדרות, לאוקופרטיב זה שתי ספינות, ספינת משא וספינת טיולים, בשתי ספינות אלו עובדים כ- 80 איש. ספינת הטיול תהיה על טהרת הכשרות. בספינת המשא יעבדו כמה פועלים לא יהודים, אעפ"כ ברור שבשתייהן יעבדו הפועלים היהודים גם בשבת בעבודות שונות, כ- 4 שעות ביום, ברור ש- 16 חברים אלו הדתיים לא יחייבו אותם לעבוד בשבת. 16 החברים הדתיים יקבלו שכר עבודה חדשי ואחוזי רווח ויחשבו כשותפים וחברים לקואופרטיב כיתר הפועלים, על כן השאלה היא אם מותר להם להצטרף לאוקופרטיב הזה, או לא.

"תשובה: ... אולם בבואנו אל העיון בגדר איסור מסייע יש לנו בזה כמה יסודי היתר אחרים באופן שיצא שבנידונו אין בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה. והם:

(א) דעת המרדכי בע"ז שם דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא שרי לגמרי ואין בזה איסור של מסייע ידי עוברי עבירה. שבעיקר הדין אנו מוצאים ברמ"א שמסכים לדיעה זאת...

(ב) דעת הש"ך ביו"ד שם סק"ו דבעכו"ם וישראל מומר אינו חייב להפרישו, ודברי הדגול מרובה שם שמסביר דאף בישראל אין מצווין להפרישו כי אם כשעובר בשוגג ויש ביד איש אחר להפרישו חייב להפרישו. אבל בישראל דרוצה לעבור במזיד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד הוא ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר....

(ג) דעת הכתב סופר בחיו"ד (סימן פ"ג) שכותב לחלק דאיסור מסייע הוא כשמסייע בשעת עבירה, אבל בנותן איסור שלו למומר הגם שידוע שיאכל מ"מ בשעת נתינה עדיין ליכא כאן שום אתחלתא דאיסור ואינו מסייע לו כלום בשעה שעושה האיסור ליכא בזה משום מסייע, ורק בנותן לו דבר תועלת שאי אפשר לעבור על האיסור בלי הדבר הזה אסור אפילו שלא בשעת מעשה....

בצירוף כל הנ"ל נלענ"ד ברור דליכא בנידונו משום איסור מסייע ידי עוברי עבירה..."

מקור ג - שו"ת יביע אומר חלק ב - אורח חיים סימן טו

"אודות שאלתו באדם יר"ש שמציעים לפניו לקנות בית שיש בו משרדים, שחלק מהם מושכרים לישראלים העובדים בשבת. אם מותר לו לכתחילה לקנות בית כזה, למרות שימשיכו הללו לעבוד בשבת עד תום שנת השכירות. ואם יתחייב מן הדין להוציאם מיד בתום שנת השכירות, אף על פי שדבר זה עלול לגרום לו הפסד...."

... ובשו"ת הרדב"ז ח"ג (סי' תקלה) פסק בפשיטות להקל. אולם הנה מרן בש"ע א"ח (סי' שמז) פסק, פשט ידו לפניו וחפץ בידו והניחו לתוך יד חברו העומד בפנים... הוא חייב וחברו פטור אבל אסור. וכ' הט"ז והמג"א (סק"ד), דהיינו מדרבנן משום שמסייעו בעבירה. אף על גב דלא קעבר משום לפ"ע דלא קאי בתע"ד, וכ"כ האחרונים וא"כ קשה להקל בזה נגד פסק מרן שקבלנו הוראותיו... בהא סליקנא ובהא נחיתנא שיש להתיר לקנות בית זה בלי פקפוק. (ובלבד שיהיה באופן דלא קאי בתע"ד, כגון שיוכלו להשכיר משרדים כיו"ב בלי טרחא כ"כ ובקירבת מקום)..."